

Zitting 1980–1981

16 585

Wijziging van enige bepalingen in het Burgerlijk Wetboek tot wegneming van het onderscheid tussen wettige en natuurlijke afstamming in het erfrecht

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

Algemeen

Vooruitlopende op de invoering van het bij de Wet van 11 september 1969, Stb. 392, vastgestelde Boek 4 van het nieuw Burgerlijk Wetboek, is op 20 maart 1974 een wetsontwerp ingediend tot partiële wijziging van de regeling van het erfrecht in het geldende Burgerlijk Wetboek (wetsontwerp 12 863). Dit wetsontwerp, de z.g. «voortrein» op de invoering van Boek 4 nieuw Burgerlijk Wetboek, bevat in hoofdzaak een nadere regeling van de erfrechtelijke positie van een langstlevende echtgenoot en van natuurlijke kinderen. Zoals reeds in de memorie van toelichting op de Justitiebegroting voor het jaar 1980 is gesteld (zitting 1979–1980, 15 800, hoofdstuk VI, nr. 2, blz. 6) wordt de regeling van de erfrechtelijke positie van de langstlevende echtgenoot, welke het belangrijkste onderdeel van genoemd ontwerp vormt, herzien in de geest van de voorstellen die bij brief van 16 maart 1978 aan de Tweede Kamer zijn medegedeeld en vervolgens met de Commissie van Justitie zijn besproken (zitting 1977–1978, 12 863, nrs. 5, 6 en 7).

In voormelde memorie van toelichting is eveneens aangekondigd het onderhavige wetsontwerp, dat wijzigingen bevat analoog aan die voorkomende in wetsontwerp 12 863, die ertoe strekken de positie van het natuurlijke kind – in het bijzonder de erfrechtelijke positie – te versterken. Dit onderwerp is derhalve geheel losgekoppeld van wetsontwerp 12 863 en van de verdere behandeling van de Invoeringswet van Boek 4.

Met het onderhavige ontwerp wordt beoogd het in het nog geldende erfrecht gemaakte onderscheid tussen wettige en natuurlijke afstamming te doen vervallen. Door middel van wijziging in het Burgerlijk Wetboek van artikel 879 en artikel 222 van Boek 1 BW en voorts het laten vervallen van de derde afdeling van de elfde titel van het derde Boek, handelende over de erfopvolging bij versterf van natuurlijke kinderen, is – afgezien van enige andere wijzigingen van louter redactionele aard – deze doelstelling te verwezenlijken.

Artikel II van dit ontwerp bevat een overgangsbepaling.

Wellicht ten overvloede merk ik op dat de inhoud van het onderhavige ontwerp uiterst beperkt is gehouden ten einde verdere vertraging van dit onderwerp te voorkomen. In het kader van de herziening van het afstammingsrecht, ter zake waarvan een wetsontwerp in voorbereiding is, wordt de posi-

tie van wettige en onwettige kinderen buiten het erfrecht uitvoerig aan de orde gesteld zodat kwesties verband houdende met de achterstelling van het onwettige kind in het familierecht, aldaar worden gezien.

Toelichting op de artikelen

Artikel I

Onderdeel A: Artikel 222 Boek 1.

Krachtens artikel 221, eerste lid, van Boek 1 BW heeft een onwettig kind te allen tijde de staat van natuurlijk kind van zijn moeder en verkrijgt het door erkenning de staat van natuurlijk kind van zijn vader. Krachtens het huidige artikel 222 Boek 1 komt het kind – overeenkomstig die staat – bij zijn geboorte met zijn moeder in familierechtelijke betrekking te staan en op het tijdstip van de erkenning ook met zijn vader.

Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek gaat dus uit van het stelsel dat een *natuurlijk* kind wél met zijn *ouders* in familierechtelijke betrekking staat, maar *niet* met de bloedverwanten van zijn ouders, evenmin als de afstammelingen van het natuurlijk kind in familierechtelijke betrekkingen staan tot diens *ouders en hun bloedverwanten*. Tussen een *wettig kind en zijn wettige afstammelingen* enerzijds en de ouders van dat kind en hun wettige bloedverwanten anderzijds zijn zodanige betrekkingen wel gevestigd.

De belangrijkste consequentie van dit verschil tussen de staat van wettig kind en die van natuurlijk kind is in het thans bestaande erfrecht gelegen, waarin naast het feit dat het erfrecht van een natuurlijk kind als erfgenaam van zijn moeder of vader, vergeleken bij dat van wettige kinderen beperkt is, erfopvolging bij versterf tussen enerzijds het kind en zijn afstammelingen en anderzijds de ouders van het kind en hun bloedverwanten slechts bij uitzondering voorkomt (vgl. de artikelen 913, 919 en 920 BW).

In Boek 4 nieuw BW worden natuurlijke kinderen geheel met wettige kinderen gelijkgesteld, ook in de relatie tussen de afstammelingen van het kind en zijn ouders, tussen het kind en de bloedverwanten van zijn ouders alsmede tussen zijn afstammelingen en bloedverwanten van zijn ouders doordat in titel 2, handelende over erfopvolging bij versterf wordt bepaald dat voor de toepassing van het in deze titel bepaalde een natuurlijk kind niet slechts met betrekking tot zijn moeder en met betrekking tot de vader die het kind heeft erkend, maar ook met betrekking tot de bloedverwanten beiderzijds, gelijk staat met een wettig kind (artikel 3a). Het hierboven besproken verschil tussen de staat van natuurlijk kind en die van wettig kind is daardoor voor wat betreft het erfrecht komen te vervallen. Zoals reeds is betoogd in de memorie van toelichting op wetsontwerp 12 863 (blz. 8, rechterkolom) heeft het geen zin genoemd verschil in Boek 1 te handhaven, te meer daar de weinige consequenties ervan buiten het erfrecht niet als wenselijk recht zijn te beschouwen (zie bij voorbeeld de artikelen 69, 254, 299 en 379 Boek 1 BW, alsmede artikel 904 Rv.). Vandaar de voorgestelde wijziging van artikel 222 Boek 1, welke derhalve is overgenomen uit wetsontwerp 12 863.

Onderdeel B: artikel 879

Door het onder letter A voorgestelde herziene artikel 222 Boek 1 behoeft in artikel 879, eerste lid niet meer onderscheiden te worden in «wettige en natuurlijke bloedverwanten». Door middel van een eenvoudige aanpassing van het eerste lid, alsmede schrapping van de derde afdeling van de elfde titel van het derde Boek (zie onder letter H) wordt de in het thans nog geldende erfrecht bestaande achterstelling van natuurlijke kinderen ten opzichte van wettige kinderen opgeheven. Voorgesteld wordt om in plaats van «wettige en natuurlijke bloedverwanten» de formulering: «zij die tot de overledene in familierechtelijke betrekking stonden» te hanteren. Niet is gekozen voor een apart artikellid als het vierde lid van het in wetsontwerp 12 863 voorgestelde artikel 884; het huidige artikel 879 geeft immers geen opsomming van diegenen die door de wet tot erfgenamen worden geroepen.

De wijziging in het tweede lid van artikel 879 spreekt voor zich.

Onderdeel D: opschrift van de tweede afdeling van de elfde titel van het derde Boek

Het opschrift van deze afdeling luidt thans: Van de erfopvolging van wettige bloedverwanten en van de langstlevende echtgenoot. Aangezien in het gewijzigde artikel 879 niet meer de term bloedverwanten wordt gebezigd en de derde afdeling van de elfde titel van het derde Boek vervalt, accordeert dit opschrift – ook met weglating van het woord «wettige» – mijns inziens niet wel met de nieuwe regeling. Voorgesteld wordt te spreken over «Van de orde der erfopvolging» omdat deze afdeling aangeeft welke personen als in testaat erfgenamen in aanmerking komen.

Onderdeel I: artikel 928

Voor de goede orde zij nog opgemerkt dat onder «kind» in artikel 928, eerste lid en elders in de twaalfde en daaropvolgende titels betreffende het erfrecht, niet wordt begrepen het onwettige, niet-erkende kind. Dit heeft ingevolge de bepaling van het – in afwachting van de invoering van artikel 4.3.4.2a van Boek 4 – tijdelijk aan artikel 406 Boek 1 BW toegevoegde vijfde lid slechts een zeer beperkt recht op een uitkering uit de nalatenschap van zijn verwekker.

Artikel II

Aan te nemen is dat er bij de invoering van deze wet een aantal testamentaire beschikkingen zullen bestaan, waarbij bevoordelingen van het natuurlijke kind zijn gemaakt, welke ten doel hadden de rechtspositie van dat kind gelijk te maken aan die van het wettige kind.

Verwacht mag worden dat als gevolg van de nieuwe regeling dergelijke beschikkingen veelal herzien zullen worden; echter, in geval dat zulks niet geschiedt, zou onder het nieuwe recht zo'n uiterste wil tot – ongewenst – effect hebben dat het wettige kind bij het natuurlijke kind wordt achtergesteld.

Na overleg met de Koninklijke Notariële Broederschap is de bepaling van het tweede lid ontworpen die een dergelijke – door de maker van het testament niet gewilde – extra bevoordeling van het natuurlijke kind beoogt te voorkomen. De regeling inhoudende een toerekeningsclausule, gaat uit van de veronderstelling dat, zolang niet het tegendeel is aangetoond, dergelijke bevoordelingen strekten tot gelijkstelling met wettige kinderen.

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter